

СЕКЦІЯ «ЕКОНОМІКА ТА МИТНА СПРАВА»

УДК 331.5

Біленко О.В.

канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ ЦИКЛІЧНИХ ТА СТРУКТУРНИХ ФАКТОРІВ НА ДИНАМІКУ БЕЗРОБІТТЯ

Розуміння причин і факторів, що впливають на рівень безробіття, є важливим для розробки ефективних заходів щодо його зниження.

Циклічне безробіття пов'язане з коливаннями в економічному циклі: у періоди економічного спаду знижується попит на працю та, відповідно, збільшується рівень безробіття. Структурне безробіття пов'язане з довгостроковими змінами у структурі економіки та ринку праці (зміна технологій, скорочення попиту на певні професії чи види робіт тощо).

Основними причинами безробіття є: низький платоспроможний попит на товари і послуги; наявність моносонії на ринку праці; встановлення рівня оплати праці вище за рівноважний під тиском профспілок; міграція населення; «надлишок» населення та ін.

Відомо, що будь-яка причина є комплексом або комбінацією окремих факторів, які є рушійною силою процесу чи явища, що визначає його характерні риси.

Циклічні фактори проявляються під час економічного спаду, коли виробництво зменшується, попит на товари і послуги падає, і компанії змушені скорочувати кількість працівників. Люди, які втратили роботу, стикаються з фінансовими труднощами, що своєю чергою призводить до зниження споживчого попиту та посилює економічний спад.

Країни, що перебувають у стані війни, стикаються із серйозними проблемами на ринку праці внаслідок ослаблення державних інституцій, руйнування матеріальних, людських і соціальних ресурсів, а також зміни організації соціально-економічних процесів в державі. Основними проблемами є: втрата можливості контролювати кон'юнктуру ринку праці; дефіцит фахівців в окремих галузях і регіонах через активний рух працівників в пошуках безпеки; скорочення вакансій внаслідок втрат підприємств, спричинених військовими діями.

За три роки війни український бізнес і ринок праці пройшли суттєву адаптацію до нової ситуації. За офіційними даними [1], чисельність зареєстрованих безробітних станом на березень 2025 року у порівнянні з 2021 роком зменшилась на 65,3% (з 295 тис. осіб до 102,4 тис. осіб); навантаження на одну вакантну посаду скоротилось з 7 осіб (у 2022 році – 9 осіб) до 2 осіб;

потреба у працівниках за 2021-2023 рік зменшилась на 21% (з 41 до 21,2 тис. осіб), проте за 2021 – березень 2025 р. зросла на 30% (до 53,3 тис. осіб).

Кризи, інфляція, зміни валютного курсу також можуть посилити циклічне безробіття та збільшити його тривалість. Інфляція та безробіття є формами макроекономічної нестабільності, які мають деструктивний характер. Високий рівень як інфляції, так і безробіття негативно впливають на ситуацію в соціальній сфері, спричиняють значні витрати для економіки та кожного окремого суб'єкта. За три воєнні роки рівень інфляції в Україні зменшився на 14,6 пункти: з 126,6% за 2022 рік до 112% за 2024 р. [2]. Зниження темпів інфляції позитивно впливає на ринок праці – зменшується рівень безробіття.

Структурне безробіття виникає внаслідок зрушень в економіці та суспільстві, які можуть призвести до того, що попит на певні навички та кваліфікацію не відповідає пропозиції робочої сили. Такі зміни можуть бути спричинені як технологічними новаціями, так і демографічними процесами.

Наразі існує два підходи до проблеми технологічного безробіття: заміщувальна цифровізація та цифровізація завдань. Перший підхід передбачає неминучість масового технологічного безробіття через впровадження нових цифрових технологій у трудові процеси. За іншого підходу, відбувається «цифровізація завдань», коли професій не зникають повністю, зникають конкретні завдання. Це, з одного боку, сприяє ліквідації деяких робочих місць, а, з іншого, - створює нові робочі місця. Збільшуючи глобальні показники зайнятості. Сучасний ринок праці перебуває під впливом змін, пов'язаних з активним впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій.

Демографічні процеси справляють значний вплив на формування та функціонування ринку праці, визначаючи його специфіку. Зміни демографічної ситуації, такі як старіння населення, скорочення тривалості життя або міграція, можуть призвести до дисбалансу між попитом та пропозицією робочої сили, до дефіциту кваліфікованих фахівців через недостатню кількість випускників з необхідними знаннями та навичками. Демографічна структура населення помітно впливає на розміщення і формування продуктивних сил, структуру зайнятості, економічний потенціал регіону, економічне навантаження працездатного населення, структуру ринку освітніх послуг тощо.

Таким чином, структурне безробіття є результатом складної взаємодії різних факторів, які формують ринок праці та впливають на його динаміку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Статистична інформація [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <https://dcz.gov.ua/stat/statfile> (дата звернення: 24.03.25). - Назва з екрана.

2. Індекс інфляції в Україні [Електронний ресурс] // Мінфін. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (дата звернення: 24.03.25). - Назва з екрана.